

Світлана Польовик,

канд. наук із соц. комунікацій, наук. співроб.,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
Україна, Київ

ІМІДЖЕВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНИ НА ШПАЛЬТАХ ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ

Аналізується імідж України, конструйований зарубіжними газетними виданнями як джерелами формування інформаційно-бібліографічного бюлетеня «Україна у відгуках зарубіжної преси» Фонду Президентів України Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Виділено основні тематичні конструкції, які формують контури позитивних і негативних сторін іміджу України на шпальтах зарубіжних газетних видань.

Ключові слова: контент-аналіз, імідж України, Rzeczpospolita, «Российская газета», The Times of India.

Разом з розвитком інформаційних технологій рівень впливу медіапотоків на формування міжнародного образу країн стрімко зростає. Створений ЗМІ позитивний образ держави в цілому, підкріплений реальною діяльністю, виступає ефективним інструментом для формування умов, сприятливих для успішного внутрішнього розвитку і збільшення впливу на світовій арені. Негативний же образ може перешкоджати її розвитку, впливаючи не лише на масову свідомість, а й на діяльність політичних інститутів.

Сучасний імідж України у сприйнятті світової громадськості трактується по-різному, але однозначно можна констатувати, що образ нашої держави у світі здебільшого не відповідає реальному стану справ. Виходячи з цього, на нашу думку, нагальною потребою є осмислення сприйняття подій в Україні зарубіжними ЗМІ, які з простого передавача відомостей перетворилися на інструмент впливу.

Особлива роль у цьому відводиться газетним виданням, які, надаючи оперативну і доступну інформацію, виступають у ролі громадської трибуни. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) проводить моніторинг газетних публікацій зарубіжних видань, формуючи на цій основі бібліографічні, аналітичні та інформаційні матеріали.

Зокрема, Фонд Президентів України як структурний підрозділ НБУВ здійснює підготовку інформаційно-бібліографічного бюлетеня «Україна у відгуках зарубіжної преси» з метою інформаційного забезпечення органів державної влади [3].

В інформаційно-бібліографічному бюлетені подається оперативна інформація про Україну, опублікована на сторінках зарубіжних газетних видань (опрацьовується 80 інтернет-версій періодичних видань іноземною мовою).

Мета статті спрямована на дослідження аналітики зарубіжних авторів щодо політичного, економічного розвитку України, суспільно-політичних подій, які відбуваються в нашій державі на сучасному етапі, розміщеної на сторінках польських, російських, індійських та інших зарубіжних видань, які є джерелом формування інформаційно-бібліографічного бюлетеня «Україна у відгуках зарубіжної преси».

Деякі аспекти контент-моніторингу та контент-аналізу інформаційних матеріалів преси, які формують образ України на сторінках зарубіжних ЗМІ, розкрито в працях В. Гевко, С. Непоради, О. Дацюк, Є. Дзюби, Л. Гауфмана, В. Гурковського, О. Бутирського, П. Леню, З. Грень, Є. Тихомирової, О. Семченка та ін. За останнє десятиріччя результати контент-аналізу газетних публікацій досить активно висвітлюються у наукових дослідженнях, зокрема і в тих, які проводять структурні підрозділи НБУВ. Однак аналіз напрацювань із зазначеного питання показує, що цей напрям не можна віднести до числа добре розроблених, зокрема стосовно зарубіжних видань суспільно-політичного спрямування у світлі останніх подій в українському суспільстві.

Об'єктом дослідження стали публікації, представлені на сторінках таких інтернет-версій зарубіжних видань, як польська газета *Rzeczpospolita*, російське видання «Российская газета», англomовна версія газети *The Times of India* за 2017 р. Вибір означених видань зумовлений, перш за все, європейським, російським та азійським контекстом інформаційних повідомлень щодо суспільно-політичних подій в Україні, представлених на шпальтах онлайн-версій означених видань.

Під час дослідження було проаналізовано 696 випусків газет, з них відібрано для дослідження 848 матеріалів. Інформаційними приводами для публікації розгорнутих матеріалів, присвячених Україні в досліджуваний період, як правило, є події, пов'язані із суспільно-політичною ситуацією в країні та її міжнародний контекст.

На нашу думку, моніторинг впливового польського видання *Rzeczpospolita* є одним з ефективних способів дослідження проблеми висвітлення

на його сторінках позитивних і негативних сторін іміджу України у європейському векторі. На сьогодні Rzeczpospolita – одна з найпопулярніших польських щоденних газет, яка впливає не лише на формування громадської думки, а й на процес прийняття рішень представниками різних штаблів польської влади [5]. Видання має суспільно-політичний формат. Мова видання – польська.

При проведенні контент-аналітичного дослідження було проаналізовано 244 випуски видання. Під час аналізу відстежено 343 публікації відповідно до заданої тематики. Аналіз публікацій дає змогу констатувати, що найбільше матеріалів про Україну, які представлено на шпальтах Rzeczpospolita, торкаються відносин нашої країни та Європейського Союзу, зокрема в контексті затвердження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС – 69 статей (20%). Серед інших поширених тем слід виокремити українсько-російські відносини, які стосуються наслідків збройної агресії Росії проти України, – 58 матеріалів (17%) та проблеми газопостачання, зокрема, стосовно будівництва «Північного потоку-2» – 51 публікація (15%), які тісно переплітаються і наскрізно проходять через увесь досліджуваний період. У газеті досить докладно висвітлюються баталії між різними політичними угрупованнями – 48 статей (14%) та аналізуються політичні акції, які, у своїй більшості, пов'язані з партією «Рух нових сил» екс-голови Одеської ОДА М. Саакашвілі – 36 матеріалів (13%). Досить активно на шпальтах видання висвітлюються проблеми української та польської історії, зокрема періоду Другої світової війни, що викликало розходження поглядів щодо її учасників та сучасного трактування їхньої ролі в цій війні, – 41 повідомлення (12%).

Серед інших тем, які виявилися цікавими для польських журналістів, слід назвати проблематику, пов'язану з національною політикою, корупцією, міжнародною політикою, міжнародним економічним співробітництвом, економічним становищем, фінансовою та соціальною політикою, кібератакою, культурою, туризмом, спортом тощо. У сукупності ці матеріали становили 86 статей, або 9% від загальної кількості публікацій.

У результаті аналізу характеру відображених у Rzeczpospolita процесів розвитку України за вказаний період з'ясовано, що більшість матеріалів на тему України має негативний зміст, про що свідчать 202 матеріали (51%). У 141 публікації (49%) інформаційні повідомлення про Україну подано в позитивному ключі.

Таким чином, можна констатувати, що польська щоденна газета Rzeczpospolita подає переважно оперативну, всебічну та незаангажовану

інформацію про міжнародне становище, суспільно-політичне, економічне та культурне життя сучасної України. Матеріали видання характеризуються глибоким розумінням фактів, серйозним аналізом ситуації в Україні, а також можливістю журналістів висловлювати власні думки та давати експертні оцінки подіям.

Однак суттєва критика відсутності виваженої стратегії політичних та економічних перетворень в нашій державі з боку журналістів Rzeczpospolita накладає свій негативний відбиток на імідж України. Зважаючи на те, що сьогодні наша держава має імідж прозахідної країни, досить важливим є формування позитивного образу нашої держави у європейському інформаційному просторі.

З метою виявлення кількісної та якісної відповідності інформативних повідомлень про Україну реальному стану речей до нашого аналізу було включене впливове російське видання «Российская газета». Це щоденне офіційне газетне видання уряду РФ, яке має суспільно-політичний формат [2]. Мова видання – російська.

При проведенні контент-аналітичного дослідження було переглянуто 245 випусків «Российской газеты» та проаналізовано 358 публікацій, які стосувалися подій в Україні та її міжнародної діяльності.

Аналіз публікацій цього видання дає підстави констатувати, що у своїй більшості вони спрямовані на критику владних структур України в усіх сферах – 79 статей (22%). Популярною для російського видання є тема українсько-російських відносин, ключовий стрижень яких становлять політичні, економічні та культурні відносини – 72 матеріали (20%). Досить популярна для «Российской газеты» і тема міжнародної політики в контексті реакції світової спільноти на агресію Росії проти України – 64 публікації (18%).

Показово, що значна частка повідомлень висвітлює події на Сході України – 57 статей (16%) і 47 матеріалів (13%) торкаються проблем анексованого Росією Криму. Серед іншої тематики, представленої на шпальтах російського видання, слід виокремити такі як газопостачання, міжнародне економічне співробітництво, національна політика, політична боротьба, фінансове становище, історія, культура, спорт тощо. У сукупності означені проблеми висвітлено в 39 статтях (11%).

Таким чином, аналізуючи характер відображених у «Российской газете» процесів розвитку України за 2017 р., треба зазначити, що матеріали здебільшого мають критичний зміст. Попри те, що російська пропаганда не відіграла великої ролі на міжнародній арені, оскільки у світі з'явилися розуміння, що не можна вірити тлумаченню українських подій

у російських ЗМІ, видання продовжує формувати негативний імідж України. Корупція, слабкі реформи, скандали за участі українських посадових осіб – це ті теми, на які регулярно звертали увагу російські оглядачі. Позитивні відгуки на події в нашій країні відображено в 50 публікаціях (14%), тоді як негативні оцінки дані подіям в Україні у 308 матеріалах (86%). Зазначені результати свідчать про наявність особливих стратегій, спрямованих на формування у свідомості читачів позитивного іміджу Росії та заниження оцінки образу інших країн, першорядне місце серед яких займає Україна, яка найчастіше стає об'єктом дослідження в «Российской газете».

Грунтуючись на матеріалах видання, не можна не відзначити, що «Российская газета» подає переважно однобічну та заангажовану інформацію про міжнародне становище, суспільно-політичне, економічне та культурне життя сучасної України, тому виявлення основних проблем, звертаючись до яких, журналісти формують у громадськості імідж України на світовій арені, є досить важливим для нашого дослідження. Зокрема, на думку В. Гурковського, «негативне забарвлення подій в Україні обов'язково позначиться на її загальному іміджі та її інвестиційному потенціалі» [1].

Аналізуючи розвідки вітчизняних дослідників щодо вивчення іміджу України на сторінках зарубіжних видань, не можна не помітити, що на фоні значної уваги до нашої країни західних та російських ЗМІ фактично відсутній аналіз видань країн азійського регіону.

Для того, щоб заповнити цю інформаційну лауну в дослідженні іміджевих характеристик України зарубіжними ЗМІ, нами проаналізовано особливості формування й специфіку презентації образу нашої країни на шпальтах електронної версії газети The Times of India [6]. Це індійська ранкова щоденна газета, яка публікується в Мумбаї, Ахмадабаді та Делі. The Times of India – одна з найвпливовіших газет Індії, що висвітлює політичні, економічні та соціальні події національного та міжнародного масштабу. Її позиція збігається з позицією національного уряду [4]. Видання має соціально-політичне спрямування. Мова газети – англійська.

Якщо говорити про імідж України на сторінках видання, яке підтримує урядову точку зору, то слід зауважити, що The Times of India приділяє не так багато уваги подіям в Україні. Під час дослідження нами переглянуто 207 випусків газети, виявлено 147 статей, присвячених Україні.

На відміну від Rzeczpospolita і «Российской газеты», для яких політична проблематика є провідною, The Times of India не акцентує увагу на цій тематиці. Першорядною проблемою, якою опікується

авторитетне індійське видання, є міжнародне економічне співробітництво, що має постійну тенденцію до розширення, зокрема у сфері сільського господарства – 41 стаття (28%). Також окремо варто згадати про актуальність для газети такої тематики як газові домовленості України з Росією та проблеми, що виникають у нашої країни в цьому контексті – 32 повідомлення (22%). Протягом усього досліджуваного періоду простежується значна увага The Times of India до проблем фінансової політики нашої держави, які стоять на заваді проведенню урядом ряду економічних та соціальних реформ – 23 публікації (16%).

У всіх статтях The Times of India, присвячених українсько-російським відносинам, відсутня явна емоційна забарвленість – найчастіше публікується просто інформація про подію, що відбулася, без будь-яких подальших коментарів – 19 матеріалів (14%). На шпальтах видання значна увага оглядачів фокусується на спортивних досягненнях нашої країни – 17 повідомлень (11%). Серед інших тем, з якими у читачів The Times of India асоціювалася Україна, питання внутрішньої політики нашої держави через призму фінансових проблем, політика західних країн стосовно Криму та економічних санкцій щодо Росії, результати хакерської атаки вірусом Petya, тема кіно тощо. Загальна кількість публікацій означеної проблематики – 14 (9%).

Таким чином, впливове англomовне індійське видання The Times of India подіям в Україні надає переважно позитивного забарвлення – 93 статті (63%). Негативні відгуки оглядачі висловили у 54 публікаціях (37%). Слід констатувати фактичну відсутність у виданні повідомлень різко негативного змісту. Це свідчить про те, що країни азійського континенту на прикладі індійського видання The Times of India не втрачають інтерес до нашої країни та підтримують її, перш за все, як свого торгово-економічного партнера.

Незважаючи на незначну кількість публікацій, присвячених подіям у нашій країні, слід констатувати, що політична тематика відійшла на другий план і не так активно обговорюється на шпальтах газети, як це можна було помітити в інших виданнях, які також підлягали контент-аналізу. The Times of India не бачить інформаційного приводу акцентувати увагу на внутрішньо- та зовнішньополітичних подіях української держави, тим самим, її імідж формується в суспільно-економічному ключі, що є більш привабливим для індійської медійної аудиторії.

Підбиваючи підсумки нашого дослідження, слід сказати, що, незважаючи на загальні тенденції, пов'язані з періодичним підвищенням і зниженням інтересу до висвітлення тих чи інших подій, закономірним

є той факт, що протягом усього досліджуваного періоду найбільша кількість інформаційних повідомлень про Україну з'являлася на шпальтах «Российской газеты» (358 статей). Характер публікацій представлений здебільшого в негативному ключі – 86% від загальної кількості матеріалів у виданні (див. рисунок).

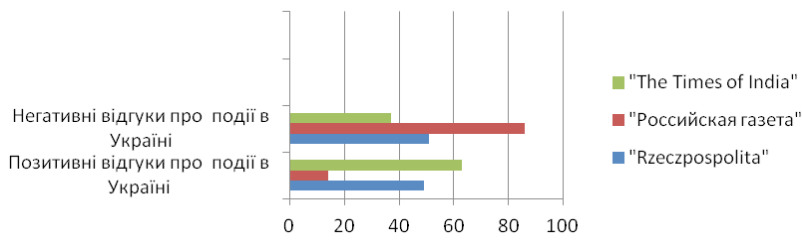

Рис. Результати контент-аналізу публікацій про події в Україні на сторінках Rzeczpospolita, «Российской газеты», The Times of India за 2017 р.

Стосовно результатів контент-аналізу матеріалів польського видання Rzeczpospolita можна констатувати, що на його шпальтах проблеми України висвітлювалися в 343 публікаціях. Характер публікацій цього газетного видання також має переважно негативне забарвлення (51%). Водночас незначне розходження між кількісними показниками негативних і позитивних відгуків свідчить, про те, що газета формує образ України, як держави, яка виборола самостійність і незалежність, однак має ряд негативних проявів, які, перш за все, стосуються повільних темпів реформ, корупції, наростання в українському суспільстві розчарування владою, конфліктів в українському істеблішменті тощо. Крім того, досліджуваний період означений наростанням напруження в українсько-польському діалозі, зокрема в контексті різного трактування історичних подій. Ці факти, звичайно, наклали свій негативний відбиток на відносини двох країн, і в результаті маємо перевагу негативних іміджевих характеристик України над її позитивними оцінками європейською спільнотою на шпальтах Rzeczpospolita.

Найбільш лояльним до суспільно-політичного та економічного становища нашої країни є англомовне індійське видання The Times of India, яке протягом 2017 р. присвятило Україні лише 129 матеріалів, які, утім, мають незаангажований характер та переважно позитивний зміст (63%). Однак, якщо «Российская газета» і Rzeczpospolita трактують образ України переважно в політичному ключі, то на шпальтах індійського

видання більшою мірою представлено матеріали суспільно-економічного спрямування.

За результатами контент-аналізу можна зробити висновок, що у проаналізованих матеріалах видань імідж нашої держави має досить широкий контекст: від негативного у російському та польському виданнях, до лояльно-позитивного – в індійському. Це свідчить про те, що існує проблема формування позитивного іміджу України на світовій арені, яку можна розв'язати лише в тому разі, якщо вдасться знайти дієві методи роботи зі світовими ЗМІ, спрямовані на формування в них позитивної думки про Україну. Зокрема, регулярно запрошувати до України іноземних експертів, радників керівників держав і журналістів, влаштовувати їм зустрічі з політиками, третім сектором, медійниками, з метою формування у них адекватної картини подій, що відбуваються в нашій державі.

Проведений контент-аналіз онлайн-версій зарубіжних видань, які підлягають моніторингу для підготовки інформаційно-бібліографічного бюлетеня «Україна у відгуках зарубіжної преси», дає змогу констатувати, що представлення на його шпальтах достовірної та об'єктивної інформації про Україну є важливим ресурсом щодо виявлення проблем створення позитивного іміджу нашої держави зарубіжними ЗМІ.

Проведене дослідження розглядається в контексті постановки актуальної проблеми, наукове вивчення якої має полягати у подальшому багатоаспектному та комплексному аналізі іміджевих характеристик України на сторінках зарубіжних видань та розробці рекомендацій щодо шляхів розв'язання виявлених проблем.

Список використаних джерел

1. *Гурковський В.* Захист іміджу Української держави в умовах інформаційної глобалізації [Електронний ресурс] / В. Гурковський // Державне управління: теорія та практика. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_11. – Назва з екрана.

2. Российская газета [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rg.ru/>. – Загл. с экрана.

3. Україна у відгуках зарубіжної преси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=114&Itemid=452. – Назва з екрана.

4. *Филатова И.* Печатная и онлайн-версии газеты «Таймс оф Индия» как наиболее успешный пример использования возможностей

конвергенции на медиарынке Индии [Электронный ресурс] / И. Филатова // Медиаскоп. – 2011. – Вып. 2. – Режим доступа: <http://www.mediascope.ru/node/828>. – Загл. с экрана.

5. Rzeczpospolita [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www4.rp.pl/>. – Title from the screen.

6. The Times of India [Electronic resource]. – Mode of access: <http://timesofindia.indiatimes.com/>. – Title from the screen.

References

1. Hurkovskiy, V. (2012). Zakhyst imidzhu Ukrainskoi derzhavy v umovakh informatsiinoi hlobalizatsii [Protection of the image of the Ukrainian state in conditions of information globalization]. *Derzhavne upravlinnya: teoriya ta praktyka – Public Administration: Theory and Practice*, no. 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_11 [in Ukrainian].

2. Rossiyskaya gazeta [Russian Gazette]. Retrieved from <http://rg.ru/> [in Russian].

3. Ukraina u vidhukakh zarubizhnoi presy [Ukraine in a review of the foreign press]. Retrieved from http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=114&Itemid=45 [in Ukrainian].

4. Filatova, I. (2011). Pechatnaia i onlainovaia versii gazety «Tajms of India» kak naibolee uspeshnyi primer ispolzovaniia vozmozhnostei konvergencii na mediarynke Indii [Printed and online versions of the «The Times of India» as the most successful example of convergence opportunities in the media market of India]. *Medyaskop*, issue 2. Retrieved from <http://www.mediascope.ru/node/828> [in Russian].

5. Rzeczpospolita [Rech Pospolita]. Retrieved from <http://www4.rp.pl/> [in Polish].

6. Zy tayms of Yndyya [The Times of India]. Retrieved from <http://timesofindia.indiatimes.com/> [in English].

Стаття надійшла до редакції 30.06.2018.

Svitlana Polovyk,

Cand. Sci. (Social Communications), Research Associate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine,

Ukraine, Kyiv

Image Features of Ukraine in the Pages of Foreign Publications: Content Analysis

The image of Ukraine created by foreign newspapers is analyzed, which are the sources of the information-bibliographic bulletin «Ukraine in foreign press reviews»

of the Found of the Presidents of Ukraine of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. The main thematic sections that form contours of the positive and negative aspects of the image of Ukraine on the pages of foreign publications are singled out. The problems of external coverage of image characteristics of Ukraine are determined, which allowed to clarify the question of the relationship between its image and objective reality.

According to the results of content analysis, it was concluded that in the world the image of our state has a wide enough context: from negative in Russian and Polish publications, to loyal-positive – in Indian. This proves that there is a problem on the formation of a positive image of Ukraine on the world stage. This problem could be solved only applying effective methods of work with the world mass media in order to form their positive opinion on Ukraine, in particular, to invite foreign experts, leaders of states' advisers and journalists to Ukraine on a regular basis, to arrange meetings with politicians, the third sector representatives, journalists, so that they could take an adequate view on the events taking place in our country.

Keywords: content-analysis, image of Ukraine, «Rzeczpospolita», «Rossiyskaya Gazeta», «The Times of India».